

regăsește și filosoful Witkiewicz prin faptul că fantoma la el este doar o metaforă, un interludiu purtător de idei.

B.V.: Da, regăsim și teme favorite lui: opium și alte droguri, limbaj paradoxal, spiritism. Pentru un regizor, textul lui este foarte vizual și se termină piesa la fel de ilustrativ, ca o mimodramă. E adevărat, am făcut spectacolul foarte repede, dar eu citisem anterior despre Witkiewicz, am citit aproape toate piesele lui, deci nu am plecat doar de la acest text.

R.A.: Pentru un regizor este foarte important să intre în atmosfera unui scriitor înainte de a proiecta regia unui text și la acest spectacol s-a văzut acest lucru. Dar să revenim la decizia dumneavoastră, pentru că e o decizie periculoasă pentru Ateneu.

B.V.: Prefer să plec acum, după o stagiune cu șase premiere care au avut public interesat, dar să termin chiar cu această piesă a lui Witkiewicz mi se pare foarte interesant. Totuși, o să merg la primarul Iașului și-o să-i propun să revin la Ateneu când sala va fi echipată.

Ruxandra ANTON

Szabó ISTVÁN:

*„Supraviețuirea devine
un exercițiu continuu”*

Ruxandra Anton: Domnule Szabó K. István, după ce ați montat, tot la Teatrul „Maria Filotti” din Brăila, *Madame de Sade*, un spectacol de o altă factură, care a fost mobilul alegerii piesei lui Martin McDonagh: reputația dramaturgului, complexitatea subiectului tratat sau v-ați gândit la trupa de care o să aveți nevoie și pe care ați găsit-o aici, în acest teatru?

Szabó K. István: Cred că toți factorii enunțați au contribuit într-o anumită măsură. Am întâlnit textul lui acum câțiva ani și m-a cutremurat la prima citire, respectiv prima vizionare; am văzut și o punere în scenă.

R.A.: Cui aparținea montarea?

S.K.I.: Lui Gothar Peter, la Budapesta. În perioada respectivă am avut plăcerea de a lucra cu trupa Teatrului din Brăila la realizarea spectacolului *Madame de Sade*, dar în același timp mă preocupa posibilitatea realizării unui spectacol bazat pe acest text și am descoperit la Brăila un colectiv care corespundea viziunii mele de a pune în scenă *Infimul din Inishmaan* de Martin McDonagh. Nu în ultimul rând, faima unui autor tânăr, dar extrem de dinamic și fascinant de coerent în elaborarea partiturilor – unul dintre cei mai importanți reprezentanți ai dramaturgiei britanice contemporane, deși de origine irlandeză – a contribuit la această alegere.

R.A.: Chiar și prima lui piesă scrisă, *Frumoasa regină din Leenane*, i s-a montat la Londra, la „Royal Court Theatre”, iar la Galați s-a jucat sub numele de *Frumoasa din Leenane*, în regia lui Ema Nicola. Nu știu dacă în România i s-a regizat vreo altă piesă.

S.K.I.: Nu știu de alte montări în afară de *Frumoasa din Leenane*, iar acum *Infimul din Inishmaan*.

R.A.: *Când ați optat pentru travestiuri care a fost intenția creativă?*

S.K.I.: Nu atât travestiuri, ci mai degrabă o adaptare directă a profilului unor personaje la caracterele lumii în care viețuiesc. Astfel că, pe un tărâm sterp, supraviețuirea devine un exercițiu continuu, iar efortul uniformizează colectivul, masculinizându-l. Prea puțin contează distincția sexelor, travaliul vieții îi solicită în aceeași măsură. Singurul personaj, Helen Mc Cormick, atrăgătoare prezență feminină a insulei, un contrapunct suficient de bine conturat, riscă aceeași soartă, transformarea.

R.A.: *Până și reprezentarea morții e un androgin, în viziunea dumneavoastră.*

S.K.I.: Da, însă reprezentarea morții este de sorginte feminină. Marea, moartea, adesea se confundă în această lume, deși, în mod paradoxal, sursa supraviețuirii, apa, este și un tărâm al pierzaniei. Raportul este clar: imensa întindere de adânc și omul mărunț; doar voința și instinctul lui sunt în măsură a-l echilibra. Așadar, și povestea acestui om pe jumătate născut, a acestui infirm, dar cu o voință uluitoare de a se „completa”, este o reprezentare a luptei unei comunități ce-și duce traiul undeva în curtea din spate a istoriei.

R.A.: *Pentru că infirmitatea reală se afla, de fapt, în partea celor întregi fizic.*

S.K.I.: Așa este, iar eroul, Billy Claven, la un moment dat, întorcându-se din America, marchează acest aspect: „există pe aici o mulțime de infirmi, numai că pe dinăuntru”. Infirmitatea fizică este o reprezentare a omului pe jumătate creat, dar dincolo de aceasta, infirmitatea sufletească devine un lucru și mai grav, astfel că, într-o lume imperfectă, într-o comunitate anchilozată, asistăm la o succesiune de infirmități, asistăm la o dezbatere asupra a ceea ce este nerealizat, nefăcut în întregime, necreat pînă la capăt în lume.

R.A.: *Am apreciat mult și felul în care ați relevat simbolistica pietrei, ca piatră pe suflet.*

S.K.I.: Spectacolul, de altfel, este un cerc închis: începe cu o reprezentare a morții lui Billy ce pare o nuntă și se termină cu promisiunea nunții lui cu Helen, cu promisiunea de a se înfripa relația lor, șansa fericirii. Dincolo de acest cerc închis, piatra devine un simbol foarte puternic, piatra ca povară, piatra de pe suflet, felul în care acești oameni poartă păcatul căderii unui semen de-al lor. Sunetul pietrelor, graiul lor, devine de asemenea un element marcant în construcția spectacolului. Aflăm că bătrâna doamnă vorbește cu pietrele. Efortul disperat de a afla câte ceva despre omul plecat. Cert este că piatra devine un suport metafizic, o metaforă a comunicării între om și karma sa.

R.A.: *Și poate că în fiecare spectator răspunsul pietrelor va avea un ecou. De ce ați optat ca personajul feminin, cel îmbrăcat în alb, să aibă o apariție de un erotism amestecat cu grotesc? Nu chiar grotesc, nu e destul de complet cuvântul, poate găsiți dumneavoastră altul.*

S.K.I.: Grotesc e un cuvânt foarte potrivit, e o caracterizare foarte bună a acestei prezențe, ce poartă deopotrivă semnele nunții și ale morții. Aceste lucruri se confundă în viața infirmului, promisiunea „vindecării” prin acceptare, prin dragoste, cu alienarea. Am încercat să conturez mireasa lui, care nu este nicidecum o femeie frumoasă, ci mai degrabă o prezență grotescă în care putem regăsi o sumedenie de aspecte atrăgătoare și respingătoare, în același timp. Prezența ei, a morții, trebuie să fie tot timpul o apariție stranie, dar familiară, un clișeu fellinian.

R.A.: *Cum ați colaborat cu actorii brăileni? A fost greu pentru că e un text destul de complex?*

S.K.I.: Nu a fost foarte greu, având deja exercițiul unui spectacol, am așteptat prilejul unei noi colaborări! Am avut probleme cu distribuția inițială din motive obiective: roluri s-au schimbat, actori s-au îmbolnăvit, așadar, m-am îndepărtat puțin de viziunea propriu-zisă, dar cred că noile soluții îmi confirmă așteptările.

R.A.: *Îndepărtarea nu s-a văzut, a ieșit un spectacol rotund.*

S.K.I.: Mă bucur că nu s-a văzut, deși, pe anumite roluri, doi-trei actori s-au schimbat.

R.A.: *Probabil și Liliana Ghiță.*

S.K.I.: Liliana Ghiță, domnul Mircea Valentin, ei fiind prezenți în distribuția originală. Trecând peste aceste probleme, extrem de important în procesul montării a fost să ne familiarizăm cu un anume tip de comic, cu totul special. Aceste personaje dispun de o tehnică de reacție ce-și are rădăcinile în fondul instinctiv. De asemenea, ar fi nedrept să facem orice catalogare a lor, împărțindu-le în personaje pozitive sau negative.

R.A.: *Important este că sunt absolut autentice.*

S.K.I.: Exact. Cu cât reacțiile lor vin din străfundul condiției lor, cu atât mi se par mai încărcate de sens, deci la locul lor. În același timp, aceste reacții devin autentice în măsura în care, de exemplu, iertarea are aspecte cu totul diferite decât am fi dispuși noi să o trecem prin filtrul creștinismului, împăcarea devine o problemă, ca și mânia, de altfel. Tot așa cum rezistă tentației durerii, tot așa rezistă și tentației fericirii. Cred că stoicismul lor, atitudinea speculativă în virtutea unui echilibru discutabil ca tehnică de supraviețuire, îi conservă totuși.

R.A.: *Cred că am dezvăluit destule din perspectiva ideatică a acestui spectacol, să-i lăsăm și publicului o parte nedefinită. La ce spectacol mai lucrați în prezent și la ce teatru?*

S.K.I.: Voi pleca în Germania, la Bonn, unde voi realiza un spectacol în memoria lui Hans Christian Andersen: un text superb: *Din viața rămelor*, semnat de Per Olov Enquist, un dramaturg norvegian.

R.A.: *Va fi Andersen într-o altă poveste.*

S.K.I.: Da, este o piesă absolut fascinantă și o realizez împreună cu un colectiv cu care am avut plăcerea să lucrez, în ianuarie-februarie, o adaptare după *Ispita* de Václav Havel, la Euro Theater Central din Bonn.

R.A.: *Cum reușiți să împărțiți munca de directorat la Teatrul „Tomcsa Sándor” din Odorheul Secuiesc cu aceea de regizor? Ținând cont că este vorba și de un teatru tânăr, în formare?*

S.K.I.: De cinci ani, cu o echipă tânără, ne străduim să conturăm imaginea unui teatru viu, ambițios. De multe ori, munca de regizor și activitatea de director artistic se întrepătrund, atunci totul devine mai simplu, dar, deseori, trebuie să fac abstracție de pornirile individuale ale regizorului și să-mi direcționez inițiativele spre un rost colectiv. Așadar, ceea ce fac este un exercițiu continuu de definire a punctului de vedere. Mă consider norocos că am avut șansa, atât de devreme, să mă confrunt cu provocările construirii unui teatru, în același timp sper să nu fie nevoie de compromisuri nocive gândirii creatoare.